

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 5, 2013

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 330.341.13

Д. В. Олексіч,

к. е. н., старший викладач кафедри теоретичної і прикладної економіки,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми

ЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ІННОВАЦІЙ В УМОВАХ ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

D. V. Oleksich,

Ph.D., senior lecturer, department of theoretical and applied economy,
SHEI "Ukrainian academy of banking of the National bank of Ukraine", Sumy

EVOLUTION AND CHALLENGES OF UNDERSTANDING THE ESSENCE OF THE INNOVATION IN THE DETERMINATION OF UKRAINIAN ECONOMIC COMPETITIVENESS

У статті розглянуто проблему еволюції розуміння сутності інновацій в умовах визначення конкурентоспроможності української економіки. Досліджено основні підходи до визначення сутності інновацій та їх еволюцію під впливом різних чинників. Визначено засади взаємодії основних економічних категорій в сфері інноваційної економіки.

The article considers the problem of understanding of the evolution of innovation in determining the competitiveness of the Ukrainian economy. The basic approaches to defining the essence of innovation and evolution under the influence of various factors are examined. The basic economic principles of interaction categories in the field of innovation economy is defined.

Ключові слова: інновації, інноваційний потенціал, конкурентоспроможність національної економіки.

Keywords: innovation, innovation capacity, competitiveness of the national economy.

Простановка проблеми. Конкурентоспроможність української економіки сьогодні виправдано заслуговує критики, проте ця критика має бути конструктивною і не лише визначати основні проблемні місця, а й висвітлювати основні шляхи їх подолання. Очевидні проблеми, пов'язані із використанням застарілого обладнання, відставанням в сфері організації та управлінні виробничими процесами і неспроможністю випускати конкурентну високотехнологічну продукцію, потребують не лише негайного розв'язання, а вимагають революційного підходу, здатного забезпечити результат найближчим часом. Саме в цей час необхідно загадати слова великого бізнесмена Д. Трампа: «Погані часи створюють чудові можливості». І такою можливістю є нарощення інноваційного потенціалу країни та перетворення його на конкретний кінцевий продукт, створений в умовах вітчизняної економіки. Щодо сутності конкурентоспроможності, то тут буде цікава точка зору російських колег, на думку яких під останньою пропонується розуміти сукупність конкурентних відносин, що виникають між господарюючими суб'єктами зі створення умов для підвищення порівняльних і конкурентних переваг з метою одержання кращих результатів на відповідному ринку товарів та послуг [21].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на істотну значимість дослідження проблеми інноваційної конкурентоспроможності, вона залишається недостатньо висвітленою і потребує системного дослідження. В той же час, необхідно відзначити останні публікації в цій сфері, зокрема праці вчених: Л. Антонюк, О. Амоші, І. Буднікевича, В. Геєць, М. Долішнього, М. Козоріз, О. Лапка, В. Семиноженка, І. Школи, у яких висвітлюються аспекти активізації інноваційних процесів на макрорівні.

Постановка завдання. Дослідження еволюції і проблем розуміння сутності інновацій в умовах визначення конкурентоспроможності української економіки.

Виклад основного матеріалу. Наше бачення даної проблеми не є новаторським, а про шляхи її подолання говорять вітчизняні вчені-економісти протягом багатьох років. Так, на думку колективу провідних вітчизняних вчених-економістів, які безпосередньо займаються дослідженням інновацій та науково-технічного прогресу [6] саме інновації є основою для проведення кардинальних економічних реформ задля побудови нової економічної системи. За результатами досліджень до основних чинників, що стримують розвиток інновацій в Україні, без сумніву можна віднести: бюджетний дефіцит, брак довгострокового фінансування і кредитування, нестача власних коштів та нерозвиненість ринкових механізмів впровадження результатів наукових досліджень [6]. Таким чином, ми можемо стверджувати, що, незважаючи на велику кількість публікацій та досліджень в цій сфері, проблема інноваційного фактору, як умови побудови конкурентоспроможної економіки, залишається невирішеною остаточно, а її актуальність не викликає сумнівів.

Світова економічна думка щодо проблеми економічного зростання, представлена такими відомими дослідниками як: Р. Солоу, Е. Денісон, Д. Йоргенсон та ін., визначає серед факторів його динамізації наступні: капітал, праця, освіта, економія на масштабах виробництва тощо. Проте, як результати теоретичних досліджень, так і практичний досвід демонструють, що вирішальним фактором, який вже понад 50 років зумовлює економічне зростання та підвищення національної конкурентоспроможності високорозвинених держав світу є науково-технічний прогрес [7].

Задля кращого розуміння ролі інноваційного фактору розглянемо детальніше сутність інновацій. В широкому розумінні під терміном «інновація» розуміється нововведення в галузі техніки, технології, організації праці або управління, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду або, коротше, – це кінцевий результат інноваційної діяльності [10]. В науковий лексикон цей термін вперше ввів Й. Шумпетер, що в буквальному перекладі означає «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новий технології або новому виді виробу» [25, С.159]. Крім того інновація розглядалася Й. Шумпетером як нова функція виробництва, її нова комбінація.

Проте, ще до Й. Шумпетера вирішальну роль нововведень та удосконалення виробничого процесу розуміли такі класики економічної теорії як: А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, Е. Бем-Баверк. Так, вирішальним фактором загального добробуту і зростання А. Сміт називає прогрес, обумовлений свідомістю учасників процесу виробництва: «у народів цивілізованих та процвітаючих... продукт всієї праці суспільства в цілому настільки великий, що часто всі з надлишком забезпечені ним, так що працівник нижчого і біднішого розряду... може користуватися великою кількістю предметів необхідності і зручності порівняно з будь-яким дикуном» [18, С.17]. До того ж А. Сміт виділяє три основні чинники, що, на його думку, здатні забезпечити економічне зростання:

- по-перше, збільшення вправності кожного окремого працівника;
- по-друге, економія часу, який зазвичай утрачається на перехід від одного виду праці до іншого;
- по-третє, за рахунок запровадження машин, які полегшують і скорочують працю та дають змогу одній людині виконувати роботу кількох [18].

Д.Рікардо в своїй праці демонструє чудове розуміння впливу прогресу на зайнятість та віддачу на вкладений капітал: «значна зміна в постійній нормі прибутку є наслідком причин, що діють лише протягом певних років, проте як зміни в кількості праці, необхідної для виробництва товарів удосконалюються повсякденно. Кожне удосконалення в машинах, в інструментах, у будівлях, у видобутку сировини зберігає працю і в значному ступені полегшує для нас виробництво відповідного товару, внаслідок чого змінюється його вартість.» [16, С. 26].

К. Маркс розумів під нововведенням будь-які зміни у виробничому процесі, що вивільняють основний капітал, як будь-яке удосконалення, що надає можливість скоротити необхідну робочу площу чи продовжити експлуатаційний термін машин [11]. Е. Бем-Баверк вважав, що технологічні нововведення ведуть до продовження періоду виробництва, який може змінитися лише тоді, коли завдяки технологіям будуть створені нові продукти [25].

Продовжують дослідження впливу НТП на економічні процеси такі західні економісти як Р. Солоу, Й. Шумпетер, Д. Сахал, Е. Денісон та ін. На відміну від класиків, дані вчені-економісти як важливий фактор економічного зростання відокремлюють не лише виробничі фактори, а приділяють багато уваги безпосередньому вивченню впливу НТП. Відповідно, переносачі акцент при розгляді економічних проблем з питання використання обмежених ресурсів на модернізацію процесу виробництва та пошуку раціональніших шляхів його організації. У виробничому процесі тепер є місце не лише для основних факторів виробництва: земля, капітал і праця, а й для таких раніше віддалених як: наука, техніка й управління. Незважаючи на те, що виробничий процес є нерозривним, в ньому тепер відокремлюється інноваційний процес, що охоплює період з моменту появи новизни до її остаточного впровадження у виробничий процес, іншими словами – комерціалізації. І дійсно, роль інноваційного фактору не слід недооцінювати, адже провідні західні економісти справедливо оцінюють його на рівні не менше 88% при визначенні основних факторів зростання.

Проте, незважаючи на таку істотну значущість, необхідно зазначити, що в світі досі незавершені дискусії з приводу однозначного трактування інновацій.

За Р. Фостером нововведення – «це битва на ринку між новаторами чи атакуючими, – тими, хто намагається зробити гроші, змінюючи порядок речей, – і тими, хто обороняється, захищаючи свої нинішні доходи. Нововведення – це плід зусиль непересічної особистості, надбання ринку, що піддається повторенню» [22, С. 27-28]. У своєму визначенні Р. Фостер демонструє революційний характер нововведень, що має змінити існуючий хід речей та загострює конфлікт між консерваторами та новаторами, причина якого обумовлена суто економічним чинником – зміною майбутніх вигод. Проте прогрес зупинити неможливо.

Проте, на думку Б. Твісса нововведення має пройти випробування ринком: «Нововведення – це пропозиція на ринку чогось нового, за що споживач готовий платити. Винахід стає нововведенням, якщо здобуває успіх на ринку. Нововведення – це застосування, тобто процес, у якому винахід чи ідея набувають економічного змісту» [20, С.37]. Дана думка акцентує увагу на комерційному успіху нових ідей і абсолютно виправдана з економічної точки зору. Будь-які зміни, якщо вони завдають грошової шкоди не є вигідними, а отже їх запровадження – нерациональне. В той же час, суто з технічного боку такі зміни залишаються нововведеннями, адже відповідають первинному визначенню інновацій, запропонованому Й. Шумпетером. Проте безсумнівно перевагою розуміння інновацій за Б. Твіссом є економічна раціональність, закладена у його визначенні.

Дуже коротке і лаконічне визначення інновацій надає Г. Ріттз: «Інновація – це комерційне освоєння нової ідеї» [4, С.7]. Проте у даному визначенні закладений дуже глибокий сенс. Під інновацією розуміється не будь-яке нововведення, а таке, що одержує комерційну реалізацію. Очевидно, що на момент реалізації ще може бути невідомий той факт наскільки вигідною вона виявиться, проте якщо ідея заслуговує бути реалізованою, навіть за умови її комерційного провалу в ході практичної реалізації, вона може вважатися інновацією.

Багато вчених до того ж сперечаються з приводу в якій саме сфері реалізацію нововведень слід вважати інновацією. Так, на думку К. Фрімена промислова інновація – «це технічна, дизайнерська, виробнича, управлінська та комерційна діяльність, виготовлення нових (удосконалених) товарів чи перше комерційне використання нових (удосконалених) процесів або обладнання» [2, С.38]. В той же час, Р. Ротвелл і П. Гарднер звертають свою увагу на те, що «інновація – це комерціалізація не тільки основного вдосконалення в технічному процесі (радикальне нововведення), а й використання змін невеликого масштабу в технологічних навичках (удосконалення чи незначне нововведення)» [3, С.168]. Проте, спробу об'єднати всі суперечливі погляди з приводу сфери і сутності інновацій робить Б. Санто, розуміючи під інноваціями «такий суспільний, технічний чи економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій і у випадку, якщо вона на ринку може принести додатковий дохід. Інновація – це такий техніко-економічний цикл, у якому використання результатів досліджень і розробок безпосередньо викликає технічні, економічні зміни, що впливають на діяльність цієї сфери» [17, С.24].

Інновацію як вид емпіричних досліджень розглядає П. Друкер, який пропонує наступне визначення: «Інновація – це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни, що мають місце в економіці та суспільстві, з метою використання їх у бізнесі чи в різних сферах обслуговування. Інновація (новаторство) не стільки технічний, скільки економічний або соціальний термін» [9, С.41]. До того ж П. Друкер зауважує на тому факті, що інновації слід розглядати як суто економічне, а не технічне явище.

Визначаючи революційний характер змін, що є наслідком нововведень, Р.Нельсон та С.Уінтер розглядають під інноваціями «зміну рутини», зауважуючи увагу на тому, що наслідки такої зміни визначаються оцінками споживачів [13, С.46].

Роль інновацій як фактору конкуренції також підтримує М. Портер. На його думку інновації – це «можливість здобути конкурентні переваги. Нововведення характеризуються в широкому значенні, включаючи як нові технології, так і нові методи роботи. Інновації виявляються в новому дизайні продукту, у новому процесі виробництва, у новому підході до маркетингу чи в новій методиці підвищення кваліфікації працівників. Інновації є досить простими і невеликими, базуються скоріше на нагромадженні незначних поліпшень і досягнень, ніж на єдиному великому технологічному прориві» [15, С.171]. Незвичним є той факт, що М. Портер розширює своє бачення сутності інновацій, не концентруючись лише на технічних і технологічних удосконаленнях, а розглядаючи найменші дрібниці, здатні забезпечити конкурентні переваги.

«Інновація – це процес перетворення можливостей у нові ідеї, які широко впроваджуються в практику» – зауважує колектив авторів у складі Д. Тідда, Д. Бессанта та К. Павітті [5, С.38]. Своім визначенням вони наголошують на тому, що нововведення – це все ж таки ідеї, що є результатом раціонального пошуку нових можливостей та їх апробації.

Г. Хамел і К. Прахалад зосереджують увагу на тому, що інновації здатні забезпечити істотні комерційні переваги своїм власникам: «Інновації приносять максимальний прибуток, якщо випереджають інші в глобальному масштабі» [23, С.216]. Одночасно з цим відомий фінансист Дж. Сорос розглядає під інноваціями не лише джерело одержання вигоди, а й потенційну загрозу фінансовій стабільності, говорячи, що інновація – це «одна з головних переваг вільних ринків, але на фінансових ринках інновації неминуче породжують нестабільність. Інновації приносять інтелектуальне задоволення й прибуток інноваторам, але пріоритетом має бути підтримання стабільності або, точніше, запобігання розвитку небажаних тенденцій на ринках» [19, С.379].

Особливої уваги заслуговують праці українських економістів останніх років. Так, С. Покропивний розглядає інновацію як «упровадження в господарську практику результатів інноваційних процесів» [14, С.24], акцентуючи увагу фактично лише на моменті комерціалізації новаторського пошуку. Д. Черваньов і Л. Нейкова пропонують наступне визначення, в якому розкривають своє бачення інновацій: «Нововведення – це процес доведення наукової ідеї чи технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить дохід, а також пов'язані з цим процесом техніко-економічні та інші зміни в соціальному середовищі» [24, С.34].

О. Дацій, при формуванні власного бачення сутності інновацій, намагається зробити акцент на тому факті, що інновації не залежать від сфери застосування, а отже, охоплюють «зміни у техніці, технології, організації, екології, економіці, а також у соціальній сфері» [8, С. 28]. Ю. Морозов уточнює розуміння сутності інновацій, роблячи акцент на прибутковості впровадження нововведень і, пропонує наступне розуміння інновацій: «Інновації в широкому розумінні – це прибуткове використання новачків у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного чи іншого характеру» [12, С.6].

Намагаючись об'єднати та узагальнити все вищезазначене щодо сутності інновацій, у Законі України «Про інноваційну діяльність» запропоноване наступне визначення інновацій: «Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [1].

Узагальнюючи вищезазначене, ми можемо сформулювати висновок, що єдиного бачення щодо сутності інновацій не існує. Про це говорить той факт, що сутність даного терміну на інтуїтивному рівні зрозуміла всім, проте, через динамічний розвиток інноваційної діяльності та активізацію науково-технічного прогресу останніх років, провести чітку і остаточну межу, що дозволила б повністю висвітлити сутність інновацій, на сьогодні не виявляється можливим.

Багато вчених-економістів розглядають під інноваціями зміни лише в декількох сферах, наприклад, техніці або технології виробництва, і такі погляди ми ототожнюємо з вузьким підходом. В той же час, широкий підхід до розуміння пропонує не обмежувати себе в сферах застосування інновацій і, до того ж, включає всі фази відтворення, не концентруючись лише на виробництві.

Ми можемо побачити, що широта сприйняття має інтернаціональний характер, і вказує лише на масштаб задач, поставлених на початку дослідження різними вченими.

Очевидно, що широта сприйняття сутності інновацій відображає далеко не всі аспекти їх розуміння. Важливим критерієм є також масштаб інновацій і тут погляди вчених також можна розділити. Хоча інновації, за П. Друкером, і розглядаються як економічне явище, але масштабування за макро- і мікрорівнем може викривити сприйняття їх сутності. Макро- і мікрорівень економічних процесів досить погано корелює з науковими і технічними винаходами, адже процес пошуку істини індивідуальний, про що свідчить думка великого російського письменника Б. Пастернака: «Істину шукають лише одинаки і поривають з усіма, хто любить її недостатньо». Проте, незважаючи на індивідуальний характер пошуку нових ідей, результати їх реалізації можуть мати істотний вплив на широке коло контрагентів.

Розглянувши основні підходи щодо розуміння сутності інновацій, ми можемо перейти до формування висновків щодо ролі інноваційного фактору в умовах побудови конкурентоспроможної економіки. Очевидно, що під інноваційною конкурентоспроможністю слід розуміти спроможність суб'єктів проводити активну інноваційну діяльність і підвищувати якість життя населення [7]. Важливо за таких умов, звернути увагу на однорідність інноваційного процесу і його спроможності задовольняти поставлені цілі.

На думку російських вчених [21] інноваційний процес не є однорідним, а має двоякий характер і, відповідно, поділяється на процес, результатом якого мають бути наукові розробки, та процес безпосереднього впровадження наукових розробок в практичну діяльність у вигляді нових продуктів, технологій, організації праці, виробництва, збуту тощо. Відповідно, очевидним є вплив не лише наявності можливостей для фактичного впровадження інновацій, а й наявності потенціалу для їх розробки.

Під інноваційним потенціалом, зокрема, пропонується розуміти можливість і готовність регіону здійснювати ефективну інноваційну діяльність [7]. Зокрема автор уточнює сутність самої можливості – наявність і збалансованість структури потенціалу, а під готовністю розуміє достатність рівня розвитку потенціалу та наявних ресурсів для ефективної інноваційної діяльності. Продовжуючи, своє дослідження Л. Антонюк пропонує нам відокремити в інноваційному потенціалі таку складову як «інноваційна сприятливість», під якою розуміє реальний рівень інноваційності і можливості швидкої комерціалізації новинок та створення для цього необхідних умов [7].

Широко поширеною є думка про те, що для розвитку інноваційного потенціалу для підвищення інноваційної конкурентоспроможності необхідно здійснювати наступні кроки:

1. стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання на всіх рівнях;
2. урізноманітнення методів управління інноваційною політикою на регіональному рівні за рахунок запровадження програмно-цільових та економічних методів;
3. створення ефективної національної системи регіональних інноваційних центрів;
4. створення потужної системи фінансування інноваційної діяльності із залученням усіх можливих джерел;
5. сприяння розвитку регіональної інноваційної інфраструктури;
6. всебічна підтримка розвитку міжрегіонального співробітництва у сфері науково-технічної діяльності;
7. зосередження уваги на розрахунках та узагальненні інноваційної спроможності промислових підприємств на етапі споживання, на вивченні впливу інноваційних процесів на соціально-економічний розвиток, визначенні показників, які характеризують конкурентоспроможність регіону.

В той же час, поширюється думка про існування «інноваційного парадоксу» – явищі, під яким розглядається «збільшення витрат на інноваційну діяльність у депресивних регіонах та відносно менша можливість залучення бюджетних коштів і приватних джерел фінансування порівняно з економічно розвиненими регіонами» [7, С. 37]. Існування даного парадоксу свідчить про намагання нарощення втраченого інноваційного потенціалу. Очевидним є той факт, що збереження та підтримка стійкої динаміки є менш витратною, у порівнянні із зусиллями необхідними для швидкого подолання спадних явищ.

Висновки. Таким чином, зваживши все вищезазначене, ми можемо зробити висновок про необхідність комплексного розгляду проблеми забезпечення необхідних умов для розвитку інноваційного фактору в умовах вітчизняної економіки. Актуальною проблемою є необхідність нарощення інноваційного потенціалу, зокрема його важливої складової – інноваційної сприятливості через створення належних умов для інноваційної діяльності. В той же час, необхідно звернути увагу і детальніше дослідити проблему інноваційного парадоксу. Проте, зосереджувати увагу лише на проблемі нарощення інноваційного потенціалу є недалекоглядним, через те, що найбільшу вигоду будь-яке нововведення приносить не на етапі розробки, а лише за умов безпосередньої комерційної реалізації.

Література

1. Про інноваційну діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Freeman R. The Economics of Industrial innovation. – 2nd edn. – London : Frances Pinter, 1982.
3. Rathwell R., Cardiner P. Invention, innovation, re-innovation and the role of the user // Technovation. – 1985. – 3. – P. 131-180.
4. Riggs H. E. Managing high technology companies Belmont. – New York, 1983. – 333 p.
5. Tidd J., Bessant J., Pavitt K. Managing innovation. – John Wiley & Sons, LTD, Chichester, 2001.
6. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації / Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. // К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
7. Антонюк Л.Л. Інноваційна конкурентоспроможність України та її регіонів / Л.Л. Антонюк // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №4. – С. 37-46.
8. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / О.І. Дацій // К.: Вид-во ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
9. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі. / П. Друкер // К.: Україна, 1994. – 314 с.
10. Інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96>

%D1%97#.D0.A2.D0.B8.D0.BF.D0.B8_.D1.96.D0.BD.D0.BD.D0.BE.D0.B2.D0.B0.D1.86.D1.96.D0.B9

11. [Маркс Карл](#). Капитал. Критика политической экономии. Т.3. Кн. 3 : Процесс капиталистического производства, взятый в целом Ч. 2 : науч. вид. / Карл Маркс // М. : Полит. литературы, 1986. – 1080 с.
12. Морозов Ю. Инновационный менеджмент / Ю. Морозов // М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 446 с.
13. Нельсон Р., Уинтер С. Эволюционная теория экономических изменений / Р. Нельсон, С. Уинтер // М.: Финстатинформ, 2000. – 418 с.
14. Покропивний С. Ф. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання / С.Ф. Покропивний // Економіка України. – 1995. – № 2. – С. 22-26.
15. Портер М. Конкуренция: Учеб. пособие / М. Портер // Пер. с англ. – М.: Вильямс, 2001. – 495 с.
16. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Избранное / Д. Рикардо // Антология экономической мысли : ЭКСМО, 2007. – 960 с.
17. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто // М.: Прогресс, 1990. – 291 с.
18. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит // М : Директмедиа Паблишинг, 2008. – 677 с.
19. Сорос Дж. Открытое общество. Реформируя глобальный капитализм / Дж. Сорос // М., 2001. – 379 с.
20. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс // М.: Экономика, 1989. – 271 с.
21. Федермеер Е.А. Укрепление конкурентоспособности российской экономики посредством развития инноваций / Е.А. Федермеер // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Воронеж. – 2007. – 18 с.
22. Фостер Р. Обновление производства: атакующие выигрывают / Р. Фостер // Пер. с англ./ Общ. ред. и вступ. ст. В. И. Данилова-Данильяна. – М.: Прогресс, 1987. – 272 с.
23. Хамел Г., Прахалад К. Конкурируя за будущее / Г. Хамел, К. Прахалад // М.: Олимп-Бизнес, 2002. – 216 с.
24. Черваньов Д. М., Нейкова Л. І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України /Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова // К. : Знання, 1999. – 514 с.
25. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер // М. : Директмедиа Паблишинг, 2008. – 455 с.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"